

Nemzeti Társalkodó

December 23dik napján 1834

A' szép nem megbántott jussairól.

Figyelemre méltó, hogy azon Tárgy mely érzésünk ábrándozásainak leginkább megfelel, 's életünket kedvessé teszi, politikaiképpen lelkünket soha se foglalta el, 's nem ébredett fel lelkünkben azon nagy igazságtalanságnak elismérése: hogy a' szép nemzet mi uralkodó férfiak majd minden személyességtől, emberi valóságtól megfosztva, nem általlyuk tsak nem mint dolgot (res) tekinteni. — Ha a' vallásos vagy polgári szokásokat a' Jelenkoron ált kezdve a' Cháo-sig tekintjük, azt látjuk hogy a' szép nem mindég elnyomva, 's azon emberi Jussoktól megfosztva volt, melyeket mi férfiak gyakorolni szoktunk. — De mi több talám ma is gunyoló katzagással fogadnók el azon gondolatot, hogy a' szép nem is ember lévén, mind azon Jussokkal egyenlően élhetne, melyeket mi férfiak magunknak tulajdonitunk.

Csak kevés példák előhordása elég leendő megmutatni, hogy mind erköltsi, mind polgári tekintetben sorsokban kevés emberi Jus vagyon, 's ha lehet is valamit előhozni, mely életök csekély részét kedvessé te-

szi, alkotások szépségének köszönhetik, mely mint a' tánczra készített dul anglois köntös-bál, vagy mosás után kellelten. —

Nevelések 's állapottyok a' kétszinségre 's alacsonyságra vezetik, mivel a' szolgaság csak ily pai'sokkal élhet. — Vallyuk meg csak az igazat, mellyik leány meri érzéseit kinyilatkoztatni? mellyik oly bátor indulat-tyait 's karaktere vonásait Jegyesének az esküvő előtt kijelenteni? — óh te gyűlöletes kénszerítés! a' szív vágyik, de a' szoros erköltsiség nem engedi hogy derülve kinyil-jék. A' férjfi hangos örömmel innepelheti a' szeretet boldogságát; de a' fejeznépnek vas-tag fátyollal kell bévonni szemeit, mejét és szívét. Az ő melje temploma két istenség-nek: a' barátságna és a' tiszta szeretetnek; ő imádtathatik, ő boldogíthat, tsak ő hint-het az öreg férjnek még sírja szélére is vi-rágokat! — Ha tehát szabad a' férfiúnak há-zasságot választani, a' szép nemből valakit arra meghívni — miért ne légyen szabad ez a' szép nemnek is? — mellyik természeti Törvény tiltja meg azt, hogy azok kik egy más-sal egygyet érzenek egymást szeretik, együtt ne élhetnének. —

Ugyan igazságos, és észszel alapított Törvény-é az, mely a' házas aszszonynak meg-tiltya férjén kívül mással érzélgő barátság-ban lenni, 's egy indulat nemére reá szo-rítani; mely mint Paroxismus örökké nem tarthat? vallyon akker hibázunk e' inkább midőn a' nagy Természet bölcs Törvényeit,

melyek a' mi boldogságunkra czéloznak, háladatosan elfogadjuk? vagy midőn azok helyébe tudatlan 's erőszakosokat helyetteszünk?

A' Solon Törvénye igen is gondos volt abban, hogy senki a' természeti szabadságban rövidségét ne szenvedjen, 's csak arra czéltott hogy az erőszak az emberi nemzetet ne kinzja; — az a' bölcs Törvényébe a' Házasság örökös vagy ideig tartó lévén az emberek boldogságát a' le nem kötelezés által is nevelte. — Igaz ugyan hogy Zápho ezen szabadságot (nem akarván t. i. a' szerelmet, mellyel Fáonnak áldozott, a' lekötetés által megbántani) életével fizette.

Hány szerelmesek mondhatnák magokat boldogoknak, ha a' balgatag szokásnak fejet nem hajtottak volna; de az emberi Társaságok mindég hajlandók lévén a' Misteriumok vagy babonás Törvények elfogadására, sorsokat kevésbé teheték kedvessé: — Engedelmeskedik a' leány szülői parantsolattyának, 's azok javallatyokra akár kihez is férjhez megy — kivált ha a' Jegyesnek pénze vagyon; nincs Törvény, nincs szokás, mely őtet az erőszak vadságától megmenthetné, 's azt a' mit nem érez esküvés mellett vallya, 's vallás csalfa hit letételéből felbonthatatlan Házasságot csinál, 's ezen erőszakot szentségnek állítja lenni. A' Leányoknak kinyílt szerelmek nem lehet, mellyik mérészelne ugyan is egy férfit megszollítani, 's neki érzéseit ki jelenteni? ezt

mondanók legnagyobb szemtelenségnek, 's ájtatosabb vén nénéink olyanok megtériséért legalább két olvasót mondanának. — Szembe tűnő tehát állításom, hogy a' leányoknak erkölcsi szabadságok tellyességgel nints — a' házas asszonyoknak igen kevés, hát mit mondjanak a' szegény özvegyek! — kik számára a' Pandora pikszisében éppen semmi sem maradt; — a' régiek szokása megmentette őket azon kínoktól, mellyek a' Tantaluséhoz hasonlók. — Férjekkel egyszerre Rogusra tévén őket, de a' mái időben a' fa a' miatt zölden maradhat gyökerén, 's a' férj után való bánatot az orvosok mint nem egészséget tiltván, a' vigasztalásra nem sok ékes szóllás szükséges. Hiszen nagyon isméretes az Ephésusi dáma története, ki férje halálát szívére vévén — meghatározta magában hogy maga is férje sírhalma mellé egy vermet ásatván ottan lakjon — a' mit meg is cselekedett; — történt hogy egy nagy rangu gonosztévő halálra ítéltetvén fel akasztatott — 's hogy valaki le ne lophasza, bizonyos számu sereggel egy ifju Zászló tartó örré rendeltetett, a' ki éjszakának idején meglátván, hogy a' nem távol lévő temetőben egy mécs pislog, oda közelít, 's ímé láttya a' bánatos de igen szép özvegyet, kezdi vigasztalni, 's tudni való fogatosabban mintha azt egy generális tette volna; az özvegy már az Isten rendelésében vigasztalója szavára nyugodni kezdett, 's mely nagy ijedség! egyszerre jelentik a' fel-

függesztettnek lelopását, panaszolkodik szerencsétlenségéről az ifju vigasztaló, 's a' jó özvegy csupa kegyességből ajánlja, hogy a' lelopott gonosztévő helyébe megholt férjét függeszszék fel — nagyon okosan!!

A' polgári szabadságot elő sem merem hozni, mert e' részben a' szép nem igazán nagy rövidséget szenved; — a' Törvény róla azt soha sem teszi fel, hogy esze vagyon, t. i. mindég mint nevendéket (Pupillus) úgy tekinti; hivatalokra soha fel nem veszi, nem enged néki választó Just, és eddig egyet se tisztelhetek közüllök úgy mint városi birót, vagy Al-Ispányt, pedig igen sokan vannak a' szép nemben elmések, sőt törvénytudók is, — ha van egy leány ki éretlen elméskedéseit, 's beszédje folyóságát, mely se partot se határt nem ismér, Philosophiának lenni gondolja, 's így tudóssága neveltségre vagy sajnálkozásra indit, nintsen e' oly asszonyosság, ki férjét szószöllői hivatalában ki vivná, 's Jegyző könyvét hanem is írni, de javítani tudná? nékem legalább szerentsém van sok oly Asszonyosságokat ismérni, kiknek férjeiknél több eszek van ('s ha szabad a' szent Írásból valamit előhozni, mily nagy nyájassággal hívta meg az ördög Éva anyánkat frigyessének, tudjuk szolgálata nem vólt sikertelen).

Hány fejeznép nints, ki a' házassági boldogítás mesterségét a' férjfiaknál ezerszer jobban érti? nékem van szerentsém esmérni egy asszonyt, ki előttem tudákos fér-

jének ilyen formán nyilatkoztatta ki magát: „Ti férfiak minden okosságtokkal, tudományotokkal, 's ki tudja még mivel, még tiszteletre, de egyszersmind sajnállásra méltók vagytok. Azokat használjátok ti a' férfiakkal való társalkodásban, mert itt betsek van; de reánk nézve tseréljétek fel kedveséggel, kellemetességgel: csak ez a' pénz jár közöttünk, 's jaj annak ki ezt mondja hogy hamis pénz. Ha az ember egy társaságban tsendesen akar élni, annak szokásait, 's boldonságait is fel kell venni. Az az ész és okosság azt a' benyomást okozza az asszonyokban, a' mit a' hideg az emberben, midőn egy meleg szobából ki jön: a' szív porussait öszve húzza, 's a' miatt nem nyílnak meg. Az okosság olyan mint az arany pénz, de a' kereskedésben apró pénzre is szükség van, 's a' mellett olyan nemzetek is vagynak, hol pénz gyanánt a' csigákat használják, azoknak tehát kiknek a' ti drága pénzetek nem kell, adjatok Csigákat! —

Tehát csak szószaporítás volna többeket elő hordani annak megbizonyíttására, hogy a' szép nem mind erköltsi, mind polgári tekintetben elvagyon nyomva; ditséretökre számtalan példát hoz elő a' korírás; — ángliai Er'sébeth, orosz Katalin nemzettyöket nagyvá tették, maga az orléáni szűz, 's Plattner grófné hazájoknak áldoztak, mellyek mind bizonyságok arra, hogy minden Jussokra, mellyekkel mi ditselkedhetünk, tellyesen alkalmasok, áltlátván azt, hogy a'

szép nem elmésségre, jóságra 's erköltsre nézve véllünk férfiakkal bátran mérközhetik, 's Teste gyengeségeit leszámítva, a' Társaságnak felszámíthatatlanul használhatna; milyen kedves volna ugyan is egy szép asszony előtt valamely tárgyban megjeleni mint kérő, 's attól Törvényes Tanátsot kérdeni, mily ékes volna a' katonai sorokba termetés leányokat szemlélni; kiknek engedékeny markok nem tsak a' gusalyt, hanem a' fegyvert is megtarthatnák; illő sőt okosság is volna tehát a' szép nemet azon mély polgári álomból felébresztteni, melybe a' Teremtés hatodik napjától számítva e' máiidő-kig szendereg. Én részemről nem általlam megvallani, hogy mind azon kevés gyönyörűséget, mellyel eddig ditsekedhetem, nagy részén a' szép nemnek köszönöm, 's Lafontani után csak azt mondom: hogy a' földön boldogság csak a' szép nem társaságában feltehető, a' háládatosság sugallya belém azt a' mit részekre igazságosan szóllok, az ingerel engemet megmondani azt, a' mit a' szép nem méltán kívánhat; az lelkesít állításim igazsága elismérésére, a' valaha e' tárgyba esendő emancipatióra nézve a' keményekb szívüeket egy kedvező votum adásra ösztönözni, 's hogy ha némely házas urak fontos okokból gondoskodni kívánnának is, gondolom mi nőtelenek a' helybehagyást mindég mosolygó ábrázattal készek leszünk ajánlani. —

Farkas Adám Hadnagy.

Hadnagy Farkas Adámnak a' szép nem megbántott jussai tárgyában írt véleménye következtetésében folytatott Levelezés.

Tisztelt kedves Bátyám!

Igaz hogy gántsolni valamit könnyebb, mint a' gántolt helyett valami jobbat elő állítani, nékem sem az egyik, sem a' másik nem czélom, 's előre megjegyzem, hogy vélekedésem szabad kimondása ment minden bántás gondolattjától. —

Az Ádám czélyja, szándéka (a' mint azt rólla fel is tészem) lehet igen szent és nemes, tsak hogy a' segéd kéz, melyet nemem felemelésére nyújt, el nem fogadható. Nékem úgy tetszik; hogy néki vólt aszszonyokkal társalkodása — de olyanokkal, kik a' szabadság érzését a' korlátlanossággal öszve vétették, — soha egy józan értelmű, finom eszméletű aszszony sem kíván magának oly szabadságokat, melyek ön betség tulajdon szemei előtt alább szállitanák. — A' szép nem boldogságát, nem a' korlátolt szabadság akadályozza; hanem a' férjfiak erőssen hijános mivelődése, mely miatt nem tudnak a' valóságos okosság, és a' tudakosság között külömbséget tenni; — egy okos asszony soha sem kíván férje felébe emelkedni, 's keble legédesebb öröme az, ha fér-

je oly derék, ki közönségesen tiszteltetik. — A' lélek magosbra emelkedését akadályozni nem lehet, ez felyül van minden despotis-muson; a' hamuba takart tűz nem látható ugyan, de égető erejét még is megtartotta. — A' valóságos gyönyörűség a' lélek ki-mivelésében, nem az indulatok kitsapongá-sa szabad gyakorlásában áll. Egy asszony, ki nem azért tanúlt, hogy a' társaságokban elméskedgyék, 's magát a' nagy rész tudat-lan férjfi sereggel bámultassa, elég szabad-sággal 's erővel bir arra, hogy magát a' por-lekkel előitéletén felyül emelhesse, 's nem érdemlett tiszteletet soha sem követel. —

Mihelyt a' férjfi mivelődési valódi értelemben megérdemli ezt a' nevezetet, nints akkor hijja az asszony boldogságának, ekkor nem fogják többé félteni tőlünk el-sőségeket, a' miből származik most határ-talan uralkodások; nem fogják az asszonyt minden tudományos körből kizárni akarni, hogy nálloknál előbbre ne haladjanak, ek-kor a' férj élet társat, egy belső barátot, nem rabszolgát vesz magának, egy ass-zonyt, ki háza körében boldogságot terjesz-szen, 's kire gyermekeit, a' háza jövendő derék polgárjait nyugottan bízhattya. —

A' szeretet, és az indulat, két igen kü-lömböző érzések; — az öszve hangzó lel-kek feltalállyák egy mást, 's tiszta szeretet köti egybe őket — férj, 's feleség lesz be-löllek. — Az élet ró'sás álmai eltűnnek u-gyan, de azzal együtt nem boldogságunk is,

a' tiszta szeretet egy hasonló barátságga vál, 's ez azon szent érzés, mely minket a' sírig el nem hágy. — Utálom azon gondolatot, hogy egy asszony felejtve szép kötelességeit, szabadon tserélje indulatait, 's férjét hitetlenül tsalja — a' jó asszonyt nem esküvése kötelezi; hanem felséges rendeltetése magos érzése; tettetést nem esmerő tiszta keblét édes megelégedés emeli, mert érzi hogy a' rény és erkölts iránt mindenkor hív maradt.

Sem alkotása, sem azon aprólékos foglalatosság, mely csupán az ő körébe tartozik nem engedik az asszonynak hogy férfias munkához fogjon sem mint katona, sem mint haza polgárja. Kész lehet ő ugyan annak tehetsége szerént szolgálni, de nem erejével, mert azzal nem bír, részt vehet a' haza dolgaiba úgy mint a' férfi, de belé nem avatkozhat, vélekedése néki is lehet 's használhat is; ha szinte a' Marchalis széken vagy Diaetán nincs is szava. — Mivelődésünket egyedül a' férjfi elé haladás segitheti. — Ki egy Xet vagy Yt vagy más derék lelkes hazafit nevezhet férjének, valyon nem legfelségesebb ösztön é az a' tökéletesedés célja felé sietni, hogy hozzájok méltó legyen? — Mihe!yt ilyenek többen lennének, azonnal a' hozzájok hasonlítani törekedők száma is nagyobb lenne. — Utóljára csak azt mondom, hogy ezen egész munka arra mutat, mintha mi korlátlan szabadtságnál egyebet nem ohajtanánk, 's szívünk kicsapongó indulatoknál semmi jobb érzésekkel nem bírna.

A' csipősség, ha helyén van, 's tulságokra nem viszi az irót, a' munkának adhat bizonyos kedvességet, de ha a' levesbe marokkal töltjük a' fűszert, keserüvé 's izetlenné tesszük azt. A' csinos 's nem éppen kézzel fogható satirát örömet megengedjük az eleven képzetű irónak, ki nem gorombasággal kíván ön hibáinkra eszméltetni; de az Ádám munkájában a' csipősséget nem tanálok. — Én azt hiszem, hogy minden jó érzésű asszony, ki valaha az irómányt olvasni fogja, pirulva teszi le kezeiből.

Engedjen-meg egyenességemért kedves Bátyám, mert nékem a' legkínzóbb helyzet: gondolkodásom módjával ellenkezőt mondani. — Mindenkori tisztelettel maradok

Kedves Bátyám!

alázatos szolgálója

N. Enyed 9dik junii 1834. *Boér Károlina.*

N. Enyedről 7dik juny 1834.

É d e s B á t y á m !

Csekély ítéletemet az Ádám munkájára én is ki mondom. Hálával kellene tartoznom, hogy nemünk jussai mellett oly hathatósan szóll, ha kéntelen nem volnék átlátni annak merőben czélaránytalanságát, czélaránytalanságát mondom; mert a' mit elnyomtatásunk bé bizonyíttására felhozott, azok ité-

letem szerint nemünkkel, rendeltetésünkkel igen nagy ellenkezésbe állanak. Van elég jussa a' fejjérnépnek! 's rendeltetése oly felséges, és oly szép kötelességek vagynak reá bízva, mellyeknek a' szó valóságos értelmébe való bétöltések elég, csak gyenge alkotások tekintetéből is. Miért kellene több szabadtság egy leánynak, mint a' mennyivel jelenleg bír? (értem egy jó eszes szüléktől jól nevelt leánynak). Hiszem minden józan gondolkodásu leány szabadon érezhet, mert ha ő nemes gondolkodásu, úgy bizonytal nemesen fog szeretni, 's mily alávaló indulat válna akkor ezen szép érzésből, ha azt szabadon korlátlanul mint a' rossz pénzt elvethetnék, 's csak idő és alkalmatosság szerint lennének hívek férjeikhez, míg egymás szép tévőjek akadna. Hiszem a' férjfi gondolom úgy lehet tökéletes boldog, ha nője lelkesen igyekszik csak az ő boldogittására, azon kötelességeknek a' lehetőségig való bétöltése által, mellyeket neki kell bé tölteni, 's miért elegyitenék őket a' polgári dolgokba, 's miért a' hadaikba? Valamint a' férjfinak varró tű, vagy orsó, szint oly díztelenül állana a' fejjérnép kezébe a' kard, vagy bírói páltza. Éppen az a' baj bizony, hogy most is igen sokan emancipáltak közüllünk! Vagyon ugyan bizonyos értelemben sok aszszonynak több szabadtságra szüksége, mert teszem egy oly férj mint N. — valóban despotismust gyakorol feleségén, 's illyenek többen is vagynak; de egy eszes férjfi bizonyo-

son megadgya a' fejeérnépnek illő szabad-
ságát. —

Mint hogy az alkalmatosság siet, többet
nem írhatok e' tárgyról, 's talám most is
igen szabadon írák meg vélekedésem, de
erre tisztelt Bátyám adott szabadságot, mint-
hogy vélekedésünk igaz kimondását paran-
csolta, — tisztelettel maradtam

alázatos szolgálója

B. Mária.

M. Igen 11. jun. 1834.

Édes Húgom!

Itt minden ember részszerint szent ke-
gyelemtől, részszerint barátságos bortól fel-
hevülve, a' galop tántzon, vagy annak tá-
togásában keresi gyönyörét; én, mint egyik-
re sem érdemes, 's annál fogva félre vonul-
va, keresem azon alkalomban, mi szerént
módom van Kegyednek írni, 's e' hónap
7rőli becses levelére válaszolni.

Kegyed, Ádám irományára kimondott
ítéletét nagyon eszesen, és nagyon okosan
hozta: de úgy kell lenni, hogy iránta ké-
sőbbre tanácskozott szívével, mint eszével.
En úgy hiszem, hogy eredetben a' szép nem
a' természet kebléből nem jött ki gyengén;
mert az ez iránti igazságtalanságot nem em-
litve, a' historiából úgy látjuk, hogy az
Amazonok mindenféle mezei munkások, és
még a' nagy Scytha nemzettől is tisztelt ha-

dakozók voltak; Spártában a' felfegyverkezett Vénusnak temploma volt; 's Caesar, ki azt hitte, hogy Vénustól származott, gyűrűjén egy felfegyverkezett Vénust viselt; nem is kívánta a' természet a' szép nemet, az emberi jussoktól megfosztva, Sklavnak teremteni; mert azon kívül hogy a' férjfi nem az úristéntől ez iránt adott diplomát elő nem mutathat, jól emlékezünk a' historiából a' Semiramisokra, Kléopatrákra, Kristinákra, Erzsébetekre, Katharinákra, 'sat. kik hatalmas nemzeteken, 's részszerént bölcsen uralkodtak; nem is teremtetett a' szép nem ostobának, a' mint arra sok tudós fejérnépek között Madám Stáel, Ladi Morgán, M. Genlis, Gabriele Baumberg, 's más számtalanok, a' nem írok között, csak közöttünk is sok szép példák tanáltatnak: példák a' francia nemzeti klubak, melyek eszes dámák szalonjaiban tartatnak, 's azok által nagy dolgok kivitelében eszesen vezéreltetnek; sőt példa maga a' francia kamara is, melyben, nevezetes viták között nem egyszer történt, hogy a' legderekabb követ is, a' fenn forgó tárgy iránt, a' halgatók között jelen volt barátnéjától levélke által tanátsot kérdett. Hogy ha tehát a' szép nem jelenleg erőtlen és skláv, azt bizonyosan nem okozta a' természet igazságtalan elrendelése, hanem elébb az apai, azután a' férji, önkény; mert hidje meg, hogy ott, hol az önkény nyom, erőtlenné puhává lesz a' férjfi éppen úgy mint az aszszonyi nem. A' szép nem jelen állapotja is a' közép lovag

idő — (Ritterzeit), feudális rendalkatjának sikere, mely az erőtlen férjfiből jobbágyi alattvalót, az erőszak és rossz nevelés által rendre rendre meggyengült szép nemből pedig szolgát, és gyönyöreinek; vagy a' mint poetai gálántsággal szokás mondani, boldogságának — eszközét formálta, 's az előítélet a' szép nemet ezen nézethez addig szoktatta, míg már magok is azt hiszik, hogy ők azért vagynak teremtvé, hogy férjeik boldogságának légyenek eszközi. Ezen okos vélemény foglalta el Kegyed fejét is, midőn fellyebb érintett levelében ezt írja: „hiszem, a' férjfi, gondolom, úgy lehet tökéletes, boldog, ha nője lelkesen igyekszik az ő boldogítására azon kötelességek bétöltése által, mellyeket néki kell bétölteni.“

Ez a' második eset, Kedves Hugóm! miben különböző véleményben vagyunk: az elsőben Kegyed nem volt az én véleményemen; ebben pedig én nem lehetek a' Kegyedén, és valamint nem tehetem hogy szépnek, és betsülésre méltónak ne tartsam azon némes elszánást, hogy a' fejérnép a' férjboldogságáért magát feláldozni kész lenne, úgy túl felől merném gyanítani, hogy Kegyed véleményemet — — — — — De talám még is jó lesz ki nem mondani; ki tudja, hát ha állítását tökéletesen hiszi is? úgy véteknek tartanám jó lelke tsendességét holygatni; inkább kész vagyok vélekedését pártolni, avval a' hozzá tétellel mindazáltal, hogy a' két nem a' házassági bol-

dogságot egy formán, egyenlő jussal 's költsönösön köteles eszközölni! — én pedig mindég vagyok

alázatos szolgája

Farkas Sándor.

Tudós vetélkedés.

Egy nagy társaságban, melyben több tudósok, szép elmék, 's még asszonyok is voltak, kik tudósoknak kivántak látszatni, kiterjedt a' beszéd a' tudományok és művészetek minden ágaira. Beszéltek Schellingről és Ockenről, a' magnetismusról és a' gőzerőművről, a' hős költeményekről és a' Catalani énekéről, a' berlini színház elégtéről és Luther reformatioja innepéről, Müller Ádám profétáról, és Krüdner asszonyságról. W. asszony vitte a' beszéd folyamatját. Végre a' beszéd a' chemiában tett újabb felfedezésekre került, a' nevezett asszonyság nem akarván e' tárgyban is avatatlannak látszani így szólott: „most tanálták-fel azt is hogy a' choral a' borszeszben felolvad.“

Muzsika mester R. nagyon megütődött 's bámult ez új felfedezésen. C — a' költő úgy vételekedett hogy bizonyoson értetlenség van a' dologban és nem a' choral hanem a' hangász-kar igazgatója olvadoz gyakran a' borszeszben. Végre H. chemikus fejté meg a' mesét: „asszonysága bizonyoson nem jól hallotta, mondá ő, mert nem a' choral olvad-fel a' borszeszben hanem a' copal.